

MUSEUMSAVISEN

Nr. 38
Marts 2004
24. årgang

HOLSTED • BRØRUP • VEJEN

Forskning i nyere tid

Middelalderens
Estrup er fundet

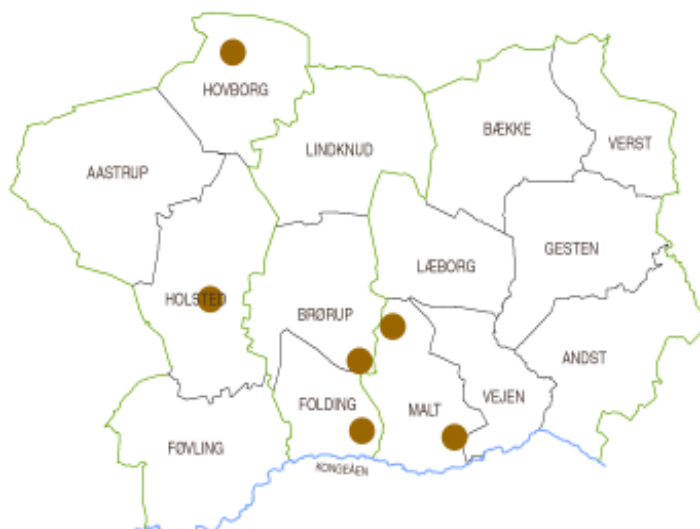
Den sidste ost

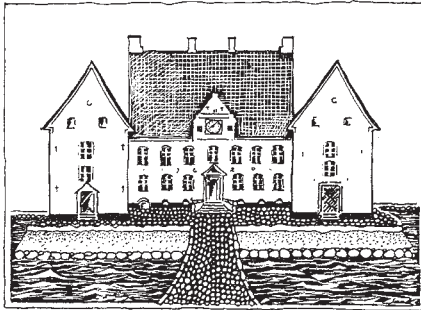
Hovborg
Naturudstilling

Gudinden og
soldaten

Havebede tilbydes

Holsteds oldtid skriver
Danmarkshistorie

Museet på Sønderkov

Sønderkovgårdsvej 2, 6650 Brørup

Tlf. 75 38 38 66 - Fax 75 38 38 65

E-mail: post@sonderskov.dk

Hjemmeside: www.sonderskov.dk

Museets faste medarbejdere:

Museumsleder: Svend Aage Knudsen

Museumsinspektør: Peter Munch Jensen

Museumsinspektør: Linda Klitmøller

Bogholder: Ellen-Marie Viuff

Museumsassistent: Hanne Petersen

Forvalter: Torben Immekjær Krogh

Rengøring: Elly Mikkelsen

Museets åbningstider:

Tirsdag-søndag kl. 11-16.

Mandag lukket.

Kontoret er åbent hverdage 9.00-16.00.

Efter forudgående aftale med museets kontor er der også adgang for skoleklasser udenfor normal åbningstid.

Der er endvidere mulighed for at aftale gruppebesøg med introduktion og/eller omvisning også udenfor normal åbningstid.

Natur- og Kulturskolen ved Sønderkov

Naturvejleder: Mette Bækgaard Johnsen

Tlf. 75 38 43 37 – Fax 75 38 38 65

E-mail: naturvejleder@sonderskov.dk

Restaurant Herregårdskælderen

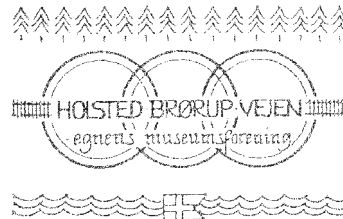
Tlf. 75 38 38 45 – Fax 75 38 38 45

E-mail: herre@herregaardskaelderen.dk

www.herregaardskaelderen.dk

Holsted - Brørup - Vejen Egnens Museumsforening

Stiftet den 6. februar 1979 med det formål at oprette og drive et kulturhistorisk egnsmuseum

Formand: Agner Frandsen, Tangevej 96, 6760 Ribe, 75421798.

Næstform.: Flemming Holm Rasmussen, Kløvervej 16, 6650 Brørup, 75 38 38 11.

Kasserer: Chr. Carstensen, Østergade 29, 6670 Holsted, 75 39 22 59.

Kontingent 2004: 100,- kr. for enkeltmedlemmer og 150,- kr. for par. Kontingentet omfatter partoutkort for årets besøg, ligesom foreningens medlemmer modtager Museumsavisen, Mark og Montre, samt meddelelser om aktiviteter.

Redigering: Svend Aage Knudsen, Peter Munch Jensen og Agner Frandsen
Layout: Henriette Roued Olsen

Forskning i nyere tid

I efteråret 2003 søgte Museet på Sønderkov om støtte til hele tre forskningsprojekter indenfor nyere tids område. Det skete ud fra tanken, at man sjældent får alt det, man ønsker sig. Vi er nu i den lidt unikke situation, at vi har fået alle vores ønsker opfyldt. Alle tre ansøgninger er blevet positivt imødekommet, så i det kommende år vil jeg trappe ned på mit arbejde på arkivet og koncentrere mig mere om undersøgelsesvirksomheden. Der er frikøbt ekstra arbejdsressourcer til arkivets daglige virksomhed.

Farumgaard-Fonden

Som omtalt i sidste nummer af Museumsavisen er museet godt i gang med en større undersøgelse af Ladelund Mælkeriskoles betydning for dansk mejeribrug.

Til den første del af undersøgelsen har museet modtaget støtte fra Dansk Mejeriforening, og i december 2003 fik vi 50.000 kr. fra Farumgaard-Fonden til en videreførelse af projektet. Det vil kræve en del rejseaktivitet. Jeg skal rundt i landet for at interviewe tidligere elever og lærere på Ladelund Mælkeriskole, ligesom jeg skal aflægge Hadsten Højskole et besøg. Her havde man gennem flere årtier en særlig linje, som kun blev søgt af mejerister, som påtænkte at gennemføre det 8-måneders kursus på enten Dalum eller Ladelund Mælkeriskole.

Rejseaktiviteten vil betyde, at jeg ofte ikke vil være at træffe på arkivet i Vejen, hvorfor Hans Krogh Sørensen er blevet ansat til at forestå den daglige drift af arkivet.

Støtte fra Kulturarvsstyrelsen

Arbejdet med Ladelund Mælkeriskole ledte os på sporet af et andet spændende undersøgelsesprojekt. Skolens arkiv afslørede, at Ladelund Landbrugsskoles første legendariske forstander Niels Pedersen havde spillet en særdeles aktiv rolle i 1880'ernes mejeribyggeri. De bevarede brevkopibøger viste, at han i perioden 1885-1889 nåede at medvirke ved opførelsen af omkring 100 mejerier spredt ud over hele landet. Dette omfattende arbejde kunne han ikke udføre alene. Han havde medhjælper ansat på Ladelundgård, faste håndværkere tilknyttet byggerierne, ligesom han var agent for firmaet H. C. Petersen & Co i København, som havde agenturet på B&W centrifugerne.

Vi ansøgte derfor i efteråret Kulturarvsstyrelsen om støtte fra rådighedssummen 2004 til en undersøgelse af Niels Petersens virke som mejeribygger. Formålet er med udgangspunkt i forstander Niels Pedersens bevarede kopibøger at afdække et repræsentativt kildemateriale til belysning af 1880'ernes mejeribyggeri og analysere kildernes forskningspotentiale. Dansk Landbrugsmuseum er museets sparringspartner i projektet, og vi har afsat tre måneder til dets gennemførelse. Analysen skal skabe grundlaget for museernes fremtidige forskning i emnet.

Skibelund Krat er en anden vigtig del af egnens identitet, og sidste efterår samarbejdede Vejen Kunstmuseum og Museet på Sønderkov om udformningen af et fælles undersøgelsesprojekt. Formålet med samarbejdet er at få undersøgt Skibelund Krats monumenter og helhedens funktion som kulturskab-

Der afholdes grundlovs møde i Skibelund Krat i tiden op til 1. Verdenskrig. Museet på Sønderkov og Lokalhistorisk Arkiv i Vejen vil benytte denne lejlighed til at efterlyse fotografier fra møder og fester i Skibelund Krat til brug for den kommende undersøgelse. Vi har desværre kun ganske få fotografier fra arrangementer og fester i Krattet. Originalfotografier kopieres eller scannes og leveres retur efter lån.

ende i den nationale bevidsthed såvel nord som syd for Kongeågrænsen. Inspirationen kom til dels fra museumsinspektør Inge Adriansens (Sønderborg Slot) nyligt udkomne bogværk: "Nationale symboler i det danske rige 1830-2000". Her gennemgår hun de nationale symboler enkeltvis for afsluttende at se dem i et samlet perspektiv.

Vores undersøgelse skal ses som et supplement til hendes værk. I vores undersøgelse vil brugen af symbolerne i massenationaliseringen og i kampen for danskheden syd for grænsen stå i centrum. Fokus vil blive rettet mod, hvordan symbolerne er blevet kombineret i nationaliseringsprocessen, og især mod hvordan kunst er blevet anvendt til at skabe national identitet hos landbefolkningen. Vi håber gennem tværfaglighed at nå frem til ny viden og indsigt. Projektet har fået støtte fra Kulturarvsstyrelsen gennem Rådighedssummen 2004.

Museumsinspektør Linda Klitmøller

Museumsinspektør for nyere tid

Linda Klitmøller har været tilknyttet museet som leder for Lokalhistorisk arkiv i Vejen siden maj 1995 med stillingsbetegnelsen „Arkivleder“. Arkivet har jo i en lang årrække været en integreret afdeling af det statsanerkendte museum. Både indenfor arkivets virke og i tæt samarbejde med museets øvrige faginspektører løser Linda væsentlige indsamlings- og undersøgelsesopgaver. Der kan blot peges på ovenstående indlæg. På linie med andre museer, hvor der er ansat flere faguddannede inspektører med særlige ansvarsområder, har vi derfor med virkning fra januar 2004 besluttet at ændre Linda Klitmøllers stillingsbetegnelse til museumsinspektør (med særligt ledelsesansvar for Lokalhistorisk Arkiv i Vejen kommune). Linda Klitmøller er etnolog med speciale indenfor industrikulturen. Da Museet på Sønderkov og i øvrigt alle kulturhistoriske museer i disse år oplever en særlig prioritering på dette felt, og da Linda Klitmøller samtidig på flere opgaver og projekter har selvstændige museumsfaglige funktionsområder, har det været helt nærliggende at ændre stillingsbetegnelsen. Dermed sikres Linda Klitmøller en faglig indplacement, som også svarer til de fremtidige opgaver, og som kan have betydning, når de store projekter skal løftes videre til færdigpublicering.

Agner Frandsen og Svend Aage Knudsen

Den maskingravede søgegrøft i vandledningslinien med Jacob Brønd i grøften og Leif Møller i maskinen.

tilbage ved udskiftningen omkring 1779-85. De nedlagte gårdes jorder bliver lagt ind under hovedgårdens jorder.

Selve Estrup Hovedgård menes at være opstået fra en af gårdene i landsbyen i den første halvdel af 1500 tallet. I begyndelsen som en mindre gård, der første gang er nævnt i 1553, men senere en større gård.

Arkæologiske udgravninger

Ved årsskiftet 2002 til 2003 var Brørup Vandværk ved at etablere nye drikkevandsboringer i Estrup Skov. Fra Estrup Skov til Brørup Vandværk blev der nedgravet en dobbeltrørlægning for at få det nye rene vand ført frem til forbrugerne i Brørup. På den del af strækningen, der forløb over åbne marker, havde Museet på Sønderskov udpeget en række lokaliteter til arkæologisk forundersøgelse. En af disse var Estrup Landsby.

Med Brørup Vandværks projekt blev det nu muligt at få påbegyndt eftersøgningen af Estrup landsby. Det er kendt,

at landsbyens beliggenhed skulle være ca. 350 m syd og sydvest for hovedgården. Nogle kilder omtaler et gadekær og fundet af en brønd i området.

Ser man på vandledningens linieføring i landskabet og landsbyens placering var det åbenlyst, at vandledningen måtte ramme dele af den middelalderlige landsby, men ville der være nogle arkæologisk påviselige spor af bebyggelsen tilbage?

Ved Museets undersøgelse blev der gravet en 1,8 m bred søgegrøft i vandlednings-tracéet ca. orienteret øst-vest. Muldafrømningen blev fulgt med stor spænding. På det første stykke fra Korsagervej og mod vest fremkom der ingen spor af middelalderlandsbyen. Først ned mod det lavereliggende område nærmere Kærvej blev der påtruffet en nedgravning med rødfarvet jord og snart herefter en syldstensrække eller muligvis en form for afløbsrende. Der var tale om to parallelle stenrækker med et smalt mellemrum imellem, og med en underliggende stenrække under mellemrummet. Ved muldafrømningen blev der iagttaget to sten, som sikkert var en

Den dobbelte stenrække med en underliggende række i midten.

En del af søgegrøften ramte igennem landsbyens gadekær.

del af et overliggende skifte på de to parallelliggende stenrækker. Snart herefter blev der i et lavtliggende areal påtruffet mange store sten.

Det viste sig formodentlig at være det omtalte gadekær, da der tydeligvis var placeret sten i kanten af et større bassin. Der var til stor undren ikke nogen fund eller aflejrede lag i gadekærret, men derimod var hele den østlige del fyldt op med store sten. På vestsiden af gadekærret blev der påtruffet en regulær syldstensrække bestående af større sten lagt således, at fladsiderne vender opad i samme niveau. Yderligere 6,5 m mod vest blev resterne af en lignende syldstenrække påvist. Med disse to stenrækker menes den første konkrete hus-tomt at være påvist i Estrup Landsby.

Glæden var stor, vi havde nu de første håndgribelige beviser på landsbyen Estrups eksistens.

Middelalderhusenes opbygning og indretning er et resultat af en kontinuerlig udvikling fra forhistorisk tid. Traditionen

med nedgravede stolper som fæstende moment i husene fortsætter op i tidlig middelalder, men afløses gradvist fra ca. 1200 til 1400 af træbyggede huse på stensyld. Der kan være enkelte større sten som støtte under lodrette stave i en fodrem. Der kan også være en stensyld under hele vægforløb eller en kombination af begge dele.

Baggrunden for den ændrede byggeskik skal nok søges i, at man ville undgå råd i husene ved at afskære den direkte kontakt mellem jord og træ. Fra 1473 kendes det første direkte påbud fra en fynsk vedtægt, der omtaler, at huse skal bygges på sten. Det ser ud som om, ud-

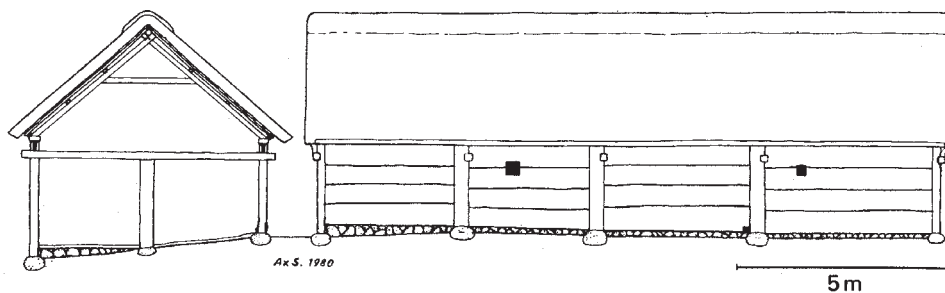
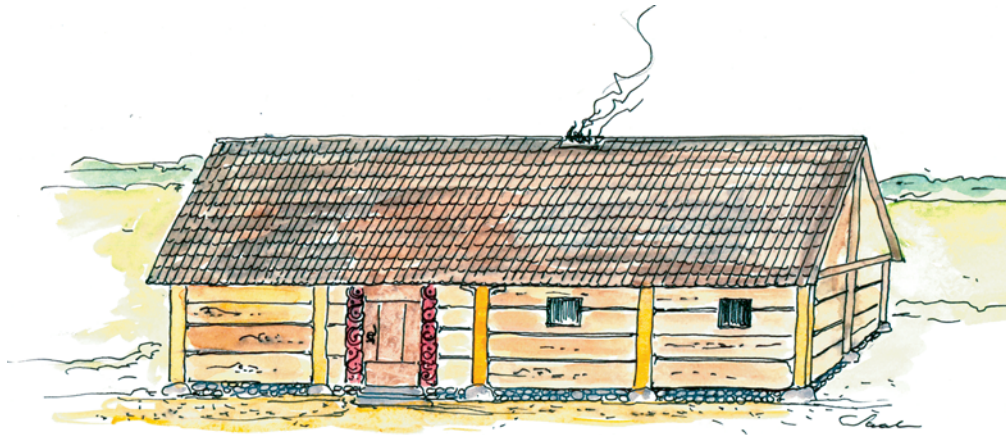

Parti af stensyld med enkelt stenrække vest for gadekær.

viklingen inden for byggeskikken følges nogenlunde parallelt både i byerne og i landbebyggelsen.

Husene med dyberegående nedgravede stolper er altid lette at finde for arkæologens trænedede øje, medens huse bygget på højereliggende syldsten ofte er vanskelige at påvise. Syldstenene ligger ofte så højt, at de har ligget i vejen for den moderne dyrkning af jorden og dermed er fjernet. Så oftest vil der i det åbne land ikke være nogen spor tilbage af disse huse.

Når huse ikke må have nedgravede stolper kræver det en anderledes konstruktion af selve huset. Hele eller hovedvægten af tagenes vægt skal bæres af vægkonstruktionen. En sådan vægkonstruktion kan bestå af lodrette stave placeret med mellemrum evt. i en fodrem og hvor mellemrummene er udfyldt af vandretliggende plankestykker, en såkaldt bulhuskonstruktion. Der kan også være tale om en konstruktion af bærende stave, der i mellemrummene er udfyldt med lodrette stave i en fod-

Et eksempel på et rekonstrueret hus fra Borup Ris på Sydvestsjælland. Hovedhusets væg består af lodrette stave med vandret buludfyldning. De lodrette stave er sat på større enkeltstensyldsten, hvorimellem der under bulvæggen er placeret mindre syldsten. Det tilbyggede udhus består udelukkende af lodrette stave på en stensyld. Denne konstruktion vil kun sjældent efterlade sig spor på moderne dyrkede arealer.

rem. En tredje udgave er en vægkonstruktion bestående af lodrette stave i fodrem, hvor mellemrummene er udfyldte med vidjeflet med lerklining. Det er denne byggeskik, der fører til de senere velkendte solidt byggede bindingsværkhuse, som kendes helt op i vore dage

Derfor må det konstateres, at bevaringsforholdene i de lavere liggende dele af Estrup landsbyen er særdeles gode. Her er muldlaget noget tykkere og dermed mere bevarende for husenes stenfundamenter end på de højereliggende arealer, hvor der udmærket kan have været huse, men hvor fundamentstenene med tiden er bortpløjet.

Perspektivet for en mere systematisk undersøgelse begynder at tegne sig.

Måske i første omgang blot med en eller to blotlagte hustomter, der kan danne grundlaget for en større hel eller delvis undersøgelse af den middelalderlige bebyggelse "Estrup Landsby".

Arkæolog Ejvind Hertz

Litteratur:

H. K. Kristensen: Hovedgården Estrup i Malt herred udgivet af Historisk Samfund for Ribe Amt, Varde 1968.

Oluf Nielsen: Malt Herred (1870), Genoptrykt i 1976 af Historisk Samfund for Ribe Amt.

Søren Alkærsig: Spor af forsvundne landsbyer. Fra Ribe Amt 1933, s. 331-337.

Axel Steensberg: Borups Bønder, Wormianum 1983.

Den sidste ost

Bogen om Brørup Mejeri

I 1999 blev Brørup Mejeri nedlagt. Hermed sluttede en epoke i egnens historie, idet der siden 1879 her havde været drevet mejeri. I forbindelse med lukningen af mejeriet fik museet adgang til at foretage en registrering og dokumentation af den sidste epoke. Resultaterne af denne undersøgelse blev beskrevet i en rapport forfattet af historikeren Jørgen Buchardt. Der er i mellemtiden skaffet støttemidler, så historien kan blive formidlet i en bog.

Som det fremgår af den indlagte talon, kan interesserede forudbestille bogen til en favørpris. Bogen vil indeholde en kort gennemgang af tre mejeriers historie – Ladelund Mejeri, Brørup Andelsmejeri og Maltbæk Andelsmejeri – og historien starter for alvor i slutningen af

1940'erne, hvor der bliver diskuteret, om de tre udslidte mejerier skulle sammenlægges til ét stort og moderne.

Det var en stor og dristig beslutning, men efter flere års diskussioner (herunder 13 generalforsamlinger) blev det endelig vedtaget, og Brørup Omegns Mejeri kunne starte i 1951.

I de første år var mejeriet et all-round mejeri, som fremstillede alle mejeriprodukter. Der kunne således leveres mælk, smør, fløde og ost, og der var samtidig udsalg på mejeriet og leverancer til en mælkerute i byen.

Egnens landmænd leverede naturligvis mælk til mejeriet. Der blev endda stillet meget store krav til kvaliteten, for som et moderne mejeri fik Brørup Mejeri blandt andet leverancer til amerikan-

Det nyopførte Brørup Mejeri i 1951 var ikke kun et moderne mejeri men også et smukt byggeri i røde mursten.

ske soldater i Tyskland, hvorfor der kom militære dyrlæger for at kontrollere.

Efterhånden specialiserede mejeriet sig udelukkende i at fremstille ost. I en årrække var det både bløde og faste oste, men til sidst blev det udelukkende faste oste, hvor det blev et af landets største osterier. Ostene var af en høj kvalitet, og ved de årlige udstillinger hjemtog mejeriet ofte præmier.

En af de helt store omvæltninger, ikke alene for mejeriet, men for mange familier på egnen skete omkring 1972, hvor der blev indført afhentning af mælk i tankbil. Indtil da havde lastbiler og hestetrukne vogne afhentet junger ved vejen på de op til 25 mælkeruter. I løbet af få år skulle landmændene have installeret køletanke, og det var der mange landmænd med få køer, som ikke kunne klare.

Mælketankvognene betød også, at der kunne hentes mælk fra gårde langt fra Brørup. Med tiden blev Brørup Mejeri opsamlingscentral for store dele af det sydlige Jylland, efterhånden som mindre mejerier blev nedlagt.

I takt med de større mælkeleverancer kunne mejeriet udvide. De bygnings-

mæssige rammer gav dog stærke begrænsninger, og i slutningen af 1990'erne blev det besluttet at nedlægge mejeriet og flytte aktiviteterne til det nyopførte mejeri i Taulov.

Den kommende bog er skrevet, så den ikke alene fortæller historien om mejeriet i Brørup, men samtidig også viser mejeriernes kulturhistorie. Det er udviklingen til industri fra små håndværksdrevne virksomheder, hvor mejeribestyrerens kone var en af de sidste, som skulle bespise både svende og lærlinge. På mange måder var mejeriet omdrejningspunktet i de små samfund. Ikke alene var det herfra en stor del af lokalsamfundets økonomi blev skabt, det var også et kulturelt samlingspunkt i Andelsbevægelsen.

Bogen har fået arbejdstitlen „Den sidste ost“ og er skrevet af kulturhistorikeren Jørgen Burchardt, som har en lang række erhvervshistoriske bøger bag sig. Bl.a. har han skrevet om tobaksfaget som håndværk og om en del virksomheder i metalindustrien.

De gamle andelsmejerier på Brørup egnen var små og gammeldags. Derfor ønskede man at bygge et nyt og moderne. Her ses dampmaskinen på det gamle Brørup Andelsmejeri.

Spar 60 kr.

Bogen forventes at udkomme i november, men hvis man bestiller allerede nu, kan man få en betragtelig rabat. Tilbudet gælder indtil den 15. oktober.

Udsalgsprisen vil være 150 kr., men vil ved forudbestilling kun være 90 kr.

Prisen skal tillægges porto. Imidlertid kan også denne spares, da bogen vil kunne afhentes på museet ved udgivelsen.

Bogen vil være på 96 sider og i stift bind. Den er fyldigt illustreret.

Historiker Jørgen Buchardt

Ostene fra Brørup blev solgt over næsten hele verden. Her en etiket for oste leveret til Grækenland.

Efterlysning af billeder og materiale til bog om Brørup mejeri.

Hvem har en sølvske fra generalforsamlingen på mejeriet?

Til efteråret har museet planlagt at udgive en bog om Brørup Mejeri. Bogen vil starte med sammenlægningen af tre mindre mejerier i 1951, som dengang blev til landets største landmejeri, og historien forsætter helt frem til nedlæggelsen i 1999.

Til bogen efterlyser vi billeder. Det har ikke været muligt for os at finde fotografier fra bestyrelsesmøder eller generalforsamlinger, men måske er der nogle af dette blads læsere, som har private fotos i familiens billedalbum. Dem vil vi meget gerne have lov til at affotografere.

Samtidig efterlyser vi kontakt til landmænd, som har sølvskeer eller andet, der er givet til leverandører som belønning for leverance af mælk af højeste kvalitet. Vi forstår til fulde, hvis man ikke vil af med sølvskeerne, men vi vil meget gerne have lov til at tage et billede af dem, så de kan blive gengivet i bogen. Vi ved, at skeerne blev givet på den årlige generalforsamling, men vi har ikke navnene på modtagerne, hvorfor vi må efterlyse dem ad denne vej.

I det hele taget vil vi være interesseret i alle fotografier, som har med mejeriet at gøre. Museet foranstaltede i 1999 en indsamling på mejeriet, og i den forbindelse blev der taget flere hundrede fotografier. Derimod er det sparsomt, hvad der findes fra tidligere tid, så hvis der er læsere, der ligger inde med fotografier af mælkeafhentning, malkning, mælkebiler eller andre fotografier, som har forbindelse med mejeriets drift, vil vi være meget glade for at blive kontaktet. Det samme gælder breve eller andet, som kan fortælle en god historie.

Bogen bliver på 96 sider. Da mange mennesker har haft med Brørup Mejeri at gøre, håber vi, det vil blive interessant læsning om dette stykke nutidshistorie.

Kontakt museumsinspektør Linda Klitmøller på Lokalhistorisk arkiv Vejen tlf. 79 96 52 75 eller på e-mail: lindak@vejenkommune.dk

Hovborg Naturudstilling

På Baldersbækvej i Hovborg i relation til Holme Å stien byggede og indrettede Ribe Amt i 1982 et lille træhus med en naturudstilling. Udstillingen har været meget besøgt igennem årene, og P-pladsen har været udgangspunkt for mange større og mindre vandreture ud i landskabet. Men nu trængte Naturudstillingen til en modernisering og en indholdsmæssig fornyelse. Da museet igennem Natur- og Kulturskolen i forvejen har et tæt samarbejde med amtet, var det nærliggende, at vi skulle medvirke. Ribe Amt tilvejebragte de nødvendige økonomiske midler, og Museet på Sønderkov fik overdraget ansvaret for opgaven sammen med konsulentfirmaet Naturplan.

Nu er den nye udstilling ved at tage form og åbner ved en reception den 2. april. Den er tilrettelagt på computer ved konsulentfirmaet Naturplan i Bryrup, således at alle de færdige illustrationer, tegninger, kort og tekster i begyndelsen af marts kan printes hos Ladelund Skilte i Vejen. Naturplan har specialiseret sig i tilrettelæggelse af formidlingsmaterialer, skiltninger og udstillinger med særlig relation til natur- og kulturlandskabet. Naturplan tilrettelægger også en fornyelse af skiltene langs Holme Å stien og en ny folder med titlen „Ta' på tur langs Holme Å ved Hovborg“.

Den nye udstilling handler om den natur- og kulturhistorie, som man kan opleve i forbindelse med stisystemet langs Holme Å fra Bække til Ho Bugt. Vandrestien langs Holme Å er en del af Kyst til Kyst Stien, hvor man kan gå fra Vejle fjord i øst til Blåvands Huk i vest. En tur på 120 km. Udstillingen er byg-

get op omkring 4 hovedtemaer:

- Landskabsdannelsen under og efter sidste istid. Herunder illustration af blandt andet jordbundsforhold, vand- skel, vandløbene, sandflugt og landska- bet læst på gamle kort.

- Et afsnit om menneskets udnyttelse af naturens ressourcer fra oldtid til nu- tid. Herunder landskabets forandringer ved menneskets udnyttelse, f.eks. da old- tidens bønder afbrændte områder af ur- skoven til marker. Nogle andre emner er nutidens hedeopdyrkning og tilplant- ningen med plantager.

- Landskabet langs Holme Å er utrolig frodigt og byder på mange naturoplevel-

Tilrettelæggelsen og disponeringen af udstillingens design er lavet på computer. Det har været en formidabel hjælp og giver et meget livagtigt indtryk af, hvad der venter publikum. 3D opsætningen er udført af Stig Bachmann Nielsen fra Naturplan.

Endevæggen i udstillingsrummet er udsmykket af kunstneren Lars Ringgaard. Motivet er en fantasifuld tidsvandring igennem landskaber fra Bække til Ho Bugt fra den sidste istid til nutid. Motiverne er nogle udvalgte lokale historiske emner, fortidsminder og naturhistoriske oplevelser. Det er en rigtig oplevelsesvæg, som underbygger, at man på en vandring på naturstien kan finde vidnesbyrd om årtusinders historie og naturens forandringer.

ser indenfor både fauna og flora. I det tredje afsnit beskrives nogle af de vigtigste planter og dyrelivet både i vandet, i de fugtige enge, i plantagerne og på markerne.

- Det sidste afsnit viser eksempler på de forhistoriske og historiske spor i landskabet. Blandt egnens vigtigste oldtidsminder illustreres bondestenalderens store dysser omkring Klelund. Der er også illustrationer af egnens skiftende beboere og nogle af de mere markante personligheder knyttet til Hedeselskabet og plantagesagen, som har spillet en

betydelig rolle i egnens udvikling.

Vi håber, at udstillingens emne og eksempler kan være til stor inspiration for både skoler, familier og gruppebesøg. Udstillingen åbner officielt den 2. april. Der er gratis adgang og årligt åbent fra fra påske og til og med skolernes efterårsferie. Uden for dette tidsrum kan afhentes nøgle på Hovborg Kro eller på Museet på Sønderskov.

*Svend Aage Knudsen og
Mette Bækgaard Johnsen*

I øvrigt skal vi minde om, at man kan få flere oplysninger om Kyst til Kyst Stien i folderen „Vandreruten Vejle - Bække og Bindeballestien i Vejle Ådal“. Hovborg-området beskrives i folderne „Ta' på vandretur - Blåvand-Bække“ og „Ta' på tur langs Holme Å ved Hovborg“. Folderne kan fås på Hovborg Kro, Museet på Sønderskov, turistkontorer og biblioteker, og for de der bruger internettet, kan de også hentes på www.natur.ribeamt.dk.

Ta' på tur...
Ture med vejleder i Ribe Amt
www.natur.ribeamt.dk

RIBE AMT 2004

Ta' på Tur... 2004

Ribe Amts turfolder udkommer i starten af april. Her får du mulighed for at deltage i over 300 ture fordelt i hele amtet. Alle ture handler om natur og kulturhistorie. Sønderskovs naturvejleder Mette Bækgaard Johnsen tilbyder også masser af spændende ture. Folderen fås på museer, biblioteker og turistbureauer.

Gudinden og soldaten

På trappekassen til herregården Sønder-skovs gamle kornloft ses i dag et vægmaleri af en gudindefigur inspireret af den antikke mytologi og omgivet af en ramme af bladrankeornamenter, blomster og frugter (figur 1). Gudinden og rammen omkring hende er malet i beige og brune farver på en lysebrun baggrund. Hun har langt hår og er klædt i en nedringet kjole med halvlange ærmer. På hendes ene hånd sidder en due. Duen var i den antikke mytologi frugtbarhedsgudinden Afrodites hellige fugl. Den anden hånd hviler på et anker. Ankeret var attribut for havguder, især Neptun, der sammen med hustruen Amfitrite og døtrene Benthelikyme og Rhodea, boede i et palads af guld nede i havet. Gudindens blik vender bort fra tilskueren og op mod loftet, som om hun undgår

at se på os. Gudindens undvigende blik passer meget godt til den nuværende situation, for gudinden holder på en hemmelighed, som vi for et stykke tid siden forgæves forsøgte at afsløre.

Sagen er den, at under maleriet af hende ligger et ældre maleri, og vi er meget interesserede i at vide, hvad det forestiller. Men vi kan ikke komme til det på grund af gudindens maleri. Vi ved med sikkerhed, at det ældre billede ligger der, for maleriet med gudinden dækker det ikke fuldstændigt. Den brune grundfarve i gudindens maleri ligger i et lag, der ikke er tykkere, end at man tydeligt kan se konturerne af en søjleniche under malingen. Søjlenichen svarer i størrelse og udseende til tre søjlenicher, der er malet på en af væggene overfor trappekassen. Nicherne blev

Figur 1. I udkanten af maleriet med gudinden kan man se konturerne af en søjleniche i det underliggende ældre maleri. Nedenfor gudinden kan skimtes underbenene på en soldat, der står i nichen.

fundet under et lag puds ved restaureringen af Sønderkov i slutningen af 1980'erne. I hver af nicherne står en spydbevæbnet soldat, en såkaldt pikener, fra begyndelsen af 1600-tallet. Soldaterne er iført en let rustning bestående af ryg- og brystharnisk med påspændte lårtasker (lårbeskyttere). Som påvist i Museumsavisen nr. 34, marts 2001 drejer det sig om pikenerer, der er tegnet af efter kobberstik i den hollandske bog „Wapenhandelinghe van Roers Musquetten ende Spiessen“ fra 1607. Bogen viser, hvordan man trænede fodsoldaterne i den hollandske hær i begyndelsen af 1600-tallet, og indeholder 32 kobberstik af pikenerer i forskellige stillinger.

Der kan ikke være megen tvivl om, at der også i søjlenichen på trappekassen

har været afbildet en soldat. Konturerne af hans fødder og underben kan ses gennem det overliggende farvelag. Enkelte steder mangler der stykker af farvelaget, så man kan se noget af lårtaske på soldatens venstre ben. Lårtaskerne på 1600-tallets rustninger bestod, hvad enten det drejede sig om kavaleriets eller fodfolkets rustninger, af smalle buede jernplader, der var nittet til hinanden i rækker, så de mindede om skjoldpladerne på en hummerhale. En række af disse nitter ses tydeligt, ligesom man også kan se linjerne, der markerer overgangen mellem pladerne. Derudover kan man på venstre ben lige under knæhøjde tydeligt se en frynset kant på soldatens dragt.

Det står således klart, at der er en soldat under billedet af gudinden. Sandsynligvis drejer det sig om endnu en af pikenererne i de Gheyns bog. Spørgsmålet er, hvem af de 32 kobberstukne soldater i bogen, det i givet tilfælde drejer sig om.

En frasortering af alle de kobberstik, hvor soldaten ikke er udstyret med frynser på ovennævnte sted, reducerer mulighederne til tre kobberstik. Stikkene er vist på figur 2. Soldaterne på de tre stik har alle sammen frynser på den nedre kant af pludderbukserne. Det er imidlertid kun en af dem, der har fødderne i samme stilling som soldaten under gudindebilledet. Det er soldaten på kobberstik nr. 14 i de Gheyns bog (soldaten længst til højre).

Projicerer man dette kobberstik op på trappekassens soldat med en overheadprojektor, overlapper benene på de to soldater dog ikke helt hinanden. Det fremgår herved også, at frynserne på kobberstikket ikke helt svarer til dem på trappekassen, hverken i formen el-

Figur 2. Kun disse tre soldater i de Gheyns bog har frynser på pludderbukserne.

ler i antallet af frynser.

Afvigelserne skulle kunne forklares som et udslag af „den kunstneriske frihed“. Taget i betragtning hvor mange detaljer, der er på kobberstikkene i de Gheyns bog, kunne man godt formode, at kunstneren her simpelthen har sju-sket lidt i gengivelsen for hurtigere at blive færdig.

Spørgsmålet er, hvordan man kan afprøve, om denne forklaring er rigtig, og om det virkelig er kobberstik nr. 14, der er forlægget til trappekassens soldat. Svaret var, mente vi, en røntgenfotografering af maleriet med gudinden, hvorved vi håbede at kunne se mere af soldaten.

Vi kontaktede Elmer Fabech på Konserveringstjenesten i Ølgod og spurgte, om han kunne hjælpe os med dette.

„Jeg vil da gerne gøre et forsøg, men jeg kan ikke love et positivt resultat, det afhænger af, om der er tilstrækkeligt meget metalpigment i farverne på det billede, I vil undersøge“, lød svaret.

En mandag eftermiddag, hvor både museet og restauranten holder lukket, og fotograferingen uforstyrret kunne

gennemføres med de påkrævede sikkerhedsforanstaltninger, gik undersøgelsen i gang. Konserveringstjenestens store røntgenapparat, der vejer cirka 50 kg, blev sat op inde i selve trapperummet (figur 3). En tung blyplade, monteret til to wirer, hvormed den kunne flyttes fra sted til sted, blev hængt op på den anden side af trappekassevæggen henover gudinden. Blypladens formål var at forhindre spredning af røntgenstrålingen under fotografering. Selve røntgenfilmen blev klæbet op direkte på gudindebilledet med tape.

Da røntgenudstyrets konstruktion kun tillod brug af røntgenfilm med en maksimal størrelse svarende til et A3 ark, kunne vi kun fotografere et udsnit af soldaten ad gangen. Ved hjælp af overheadprojektion havde vi fundet frem til, at hovedet måtte ligge en anelse til højre for gudindens hoved. Vi monterede den første røntgenfilm hér (fig. 4).

Ved hjælp af et 15 meter langt fjernbetjeningskabel kunne vi derefter, beskyttet af Sønderskovs tykke ydermure, fra østtårnet trygt udløse røntgen-

Figur 3. Konserveringscentrets store røntgenapparat blev sat op inde i selve trapperummet.

bestrålingen af maleriet. Fremkaldelsen af røntgenfilmen foregik i museets eget mørkekammer. Vi ventede med spænding, medens filmen passerede de forskellige stadier i fremkaldelsesprocessen. Resultatet var imidlertid ikke opløftende. Det var faktisk ikke muligt at genkende noget af det, vi havde forventet. Træstrukturen i trappekassens planker fremstod tydeligt i alle sine detaljer, selv den mindste lille knast kunne man se, men ikke så meget som et enkelt genkendeligt træk i soldatens ansigt.

Vi besluttede derefter at fotografere frynserne på soldatens venstre ben. Her måtte der vel kunne ses noget, mente vi. Men det viste sig ikke at være tilfældet. Hele partiet med frynserne fremstod som én mørkegrå plet (se fig. 5). De steder, hvor maleriet af gudinden ikke var skallet af, fremstod i en lysegrå farve. Heller ikke her kunne der ses noget af soldaten. Forklaringen på det skuffende resultat er som følger. Soldaten er malet i en kønrøgsfarve ovenpå en

grundingsfarve indeholdende blyhvidt. Kønrøgsfarven indeholder for lidt metalpigment, til at den i nævneværdig grad kan bremse røntgenstrålerne og efterlade spor på filmen. Den smule metalpigment, den måtte indeholde, bliver overtonet af blyhvidten i grundingsfarven, der virker som et tæt gråfilter. Den slørende effekt bliver i de partier, hvor gudindens maleri er intakt, yderligere forstærket af, at der også er metalpigment i gudindens maleri (deraf den ovennævnte lysegrå farve på røntgenbilledet).

Der findes dog endnu en mulighed for at afsløre, hvilken figur der ligger bag gudindens maleri. Elmer Fabech fortæller, at man indenfor industrien med suc-

Figur 4. Elmer Fabech demonstrerer, hvordan vi brugte overheadprojektion til at beregne, hvor hovedet af pikeneren måtte sidde. Den røde konvolut, der er tapet fast på trappekassen, indeholder røntgenfilmen. Blypladen, som Elmer holder, forhindrer spredning af røntgenstrålingen under fotograferingen.

Figur 5. Til højre ses røntgenbilledet af partiet med frynserne (det store sorte område midt på fotografiet). Til venstre et farvefotografi af det røntgenfotograferede område. Frynserne er markeret med en rød pil.

ces har brugt infrarødt lys til at se gennem farvelag. Metoden er imidlertid forholdsvis dyr. Med mindre vi finder en mulighed for at få foretaget en sådan undersøgelse til en overkommelig pris, vil det ikke på nuværende tidspunkt indgå i museets planer.

Gudinden på trappekassen holder stadig på sin hemmelighed. Hvorvidt det engang vil lykkes os at afsløre den, vil fremtiden vise.

Museumsinspektør Peter Munch Jensen

Havebede tilbydes - næsten gratis

Hvad med at tilberede festmiddagen med egne porrer, gulerødder, bønner eller selleri dyrket i Sønderskovs Folkehøve? Det er muligt at opnå deltagelse uden store omkostninger. Vi byder hermed nye deltagere velkommen på meget frie vilkår.

Aktiviteten „Sønderskovs Folkehøve“ blev etableret i 1992. Den repræsenterer en frivillige gruppe af haveinteresserede, der siden da har været grundlaget for museets drift af køkken- og urtehøven øst for hovedbygningen. Høven er en del af Sønderskovs ansigt mod om-

verdenen - mange gæster kommer her også udenfor museets åbningstid. Det er derfor vigtigt, at høven præsenterer sig i rimelig stand, så ukrudtet ikke vokser os over hovedet. Det skal gerne være en positiv oplevelse at færdes i høven.

De enkelte medlemmer af høvegruppen påtager sig ansvar for et afsnit, et bed eller en bestemt afgrøde i høven. Ved opstarten havde vi oprindelig en målsætning om, at vi ville dyrke alle bede med udelukkende fælles afgrøder. Denne rent kollektive tanke holdt dog ikke i længden, idet høvegruppens del-

Sønderkov fotograferet fra luften sommeren 2001. Nederst til venstre ses Havegruppens havebus med opholds- og redskabsrum.

tagere naturligvis ikke alle bidrager i samme omfang. Undervejs har flere medvirkende derfor opnået hævd på deres egne bede, og det virker fint i kombination med f.eks. driften af fælles bede med løg, frugtbuske og det store afsnit med krydderurter. Der byttes og foræres stadig mange grønsager mellem deltagerne og nogle afgrøder høstes af kokken i Herregårdskælderen.

Køkkenhaven udgør et udsnit af herregårdens oprindelige frugt- og urtehaver, som i 16- og 1700-tallet var udlagt både vest og øst for voldgraven. Da vi gik i gang med genskabelsen, måtte vi først fælde et stykke med rødgran. Det tog nogle år at få jorden i god balance, der blev anlagt gange, bede og plantet frugtespalier og frugtbuske. Det hele har efterhånden fået patina og haven er ramme om mange gode aktiviteter.

Som antydnet, vil vi dog gå lidt på ak-

kord med målsætningen, så vi forhåbentlig kan få flere deltagere og få flere bede i dyrkning end vi har haft. Får vi nok deltagere, vil vi gerne genskabe de disponerede bede, som ligger ud imod den gamle allé. Her kom der jo igen lys, da kastanjealléen faldt ved orkanen. Her i foråret plantes en ny lindeallé, men den skal holdes stynet og træerne vil ikke komme til at skygge nævneværdigt, selv ikke når den er vokset til om mange år.

Den genskabte køkkenhave skal fastholde den stramme struktur med de faste bede, som er blevet kopieret fra ældre haveplaner over herregårdshaver. Men alligevel kan deltagerne få et haveområde, som de har lov til at dyrke på „kolonihave-basis“ og høste egne afgrøder. Sådan har det været for flere deltagere i nogle år, selv om der også fortsat er fælles bede og blandt andet fælles adgang til krydderurterne. Blot vi kan fastholde bedstrukturene og en fornuftig

disponering med rækkeafgrøder, kan vi også opretholde de karakterer den oprindelige herregårdshave har haft. Måske ikke helt så historisk korrekt med hensyn til udvalg af grønsager. Men vi foretrækker en lidt løsere driftsplan end at der er bede, der slet ikke dyrkes.

Vi savner flere deltagere. Vilklårene er bl.a.:

- Det er stort set gratis at deltage. Er afgrøderne til eget brug, køber man dog selv frø eller plantemateriale.
- Man kan få tildelt et bed på indtil 4 x 13 meter, eventuelt flere bede.
- Man passer sit eget bed og de tilstødende mellemgange.
- Alle deltagere har egen nøgle til havehuset og kan komme og gå, når det

passer dem.

- Vi stiller haveværktøj til rådighed.
- Man hjælper med de fælles områder og bistår i afsnit med fælles afgrøder, i det omfang man kan overkomme det.

Hvis der blandt læserne er nogle, der har lyst til høre mere om arbejdet og måske gerne vil have tildelt et bed, er I meget velkommen til at henvende jer personligt eller fremsende den medfølgende kupon. I er også velkommen til at reklamere for sagen ved at give omtalen videre til en bekendt. Vi vil underrette de tilmeldte om et snarligt havemøde i begyndelsen af april, hvor nye bede vil blive fordelt.

Svend Aage Knudsen

Sommerudstillingen 2004

„Holsteds oldtid skriver Danmarkshistorie“

Museet arrangerede i opstartsårene en særudstilling med titlen „Holsted fra stenalderboplads til stationsby“ (Museumsavisen december 1987). Udstillingen blev opsat i samarbejde med Lokalarkivet i gymnastiksalen ved Holsted nedlagte gamle byskole. Det var inden museet havde fået faste rammer, og hvor vi „rejste“ lidt rundt med skiftende udstillinger. Som udstillingstitlen røber, var det en bred skildring af Holsted-egnens historie fra jægerstenalder til nutid. Dengang var vores viden om Holsted-egnens ældste historie forholdsvis begrænset, og de arkæologiske kilder bar præg af større og mindre tilfældighed uden væsentlig dokumentation. Der var fundet lidt spredte bopladsspor fra stenalder og

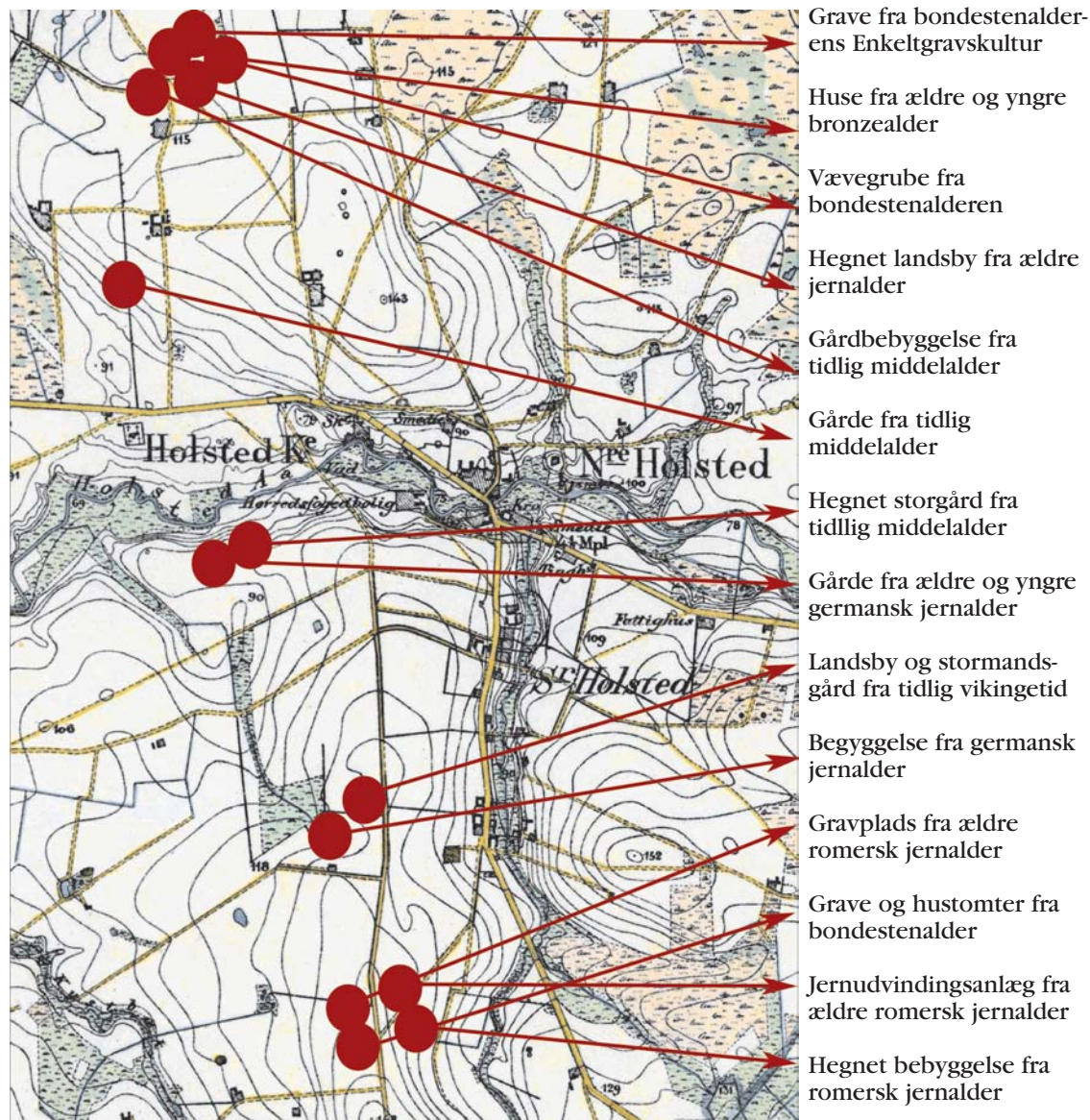
jernalder, men der forelå ikke resultater fra mere systematiske udgravninger. Fundene var begrænset til nogle få oldsager og lerkarskår fra affaldsgruber og sporadisk iagttagede bopladser. Museet lånte nogle enkelte genstande fra Nationalmuseet og fra amatørarkæolog Leo Novrups samling. Det var alt. Under kyndig ledelse af museumstekniker Søren Moses blev der med frivillig bistand bygget et udsnit af et jernalderhus, men ærligt sagt byggede det kun på nogle enkelte stolpehuller og lidt karakteristisk keramik fra ældre jernalder. Ingen af lokaliteterne på kortet figur 1 var på dette tidspunkt kendt.

I mellemtiden har vi fundet mange flotte vidnesbyrd om Nørre og Sønder

Holsteds forhistoriske bebyggelse i landskaberne både nord og syd for Holsted Å. Det vil museet gerne fortælle om i sommerens udstilling i baroksalen på Sønderkov. De tidlige store undersøgelser ved motorvejen blev ledet af arkæolog Per Ole Rindel og senere har ikke mindst arkæolog Ejvind Hertz haft den

daglige ledelse af en lang række betydningsfulde udgravninger. Det repræsenterer også fund og iagttagelser, som er sjældne og enestående ikke blot lokalt men også på landsplan. Dette har vi også ønsket understrege i udstillingens titel.

Med hensyn til geografien, henvises til oversigtskortet, hvor vi har markeret de

Grundkortet er et udsnit af Generalstabens ældste målebordsblade fra 1869. Vi har markeret hovedlokaliteterne fra de sidste 10 års arkæologiske undersøgelser i Nørre og Sønder Holsted med røde prikker.

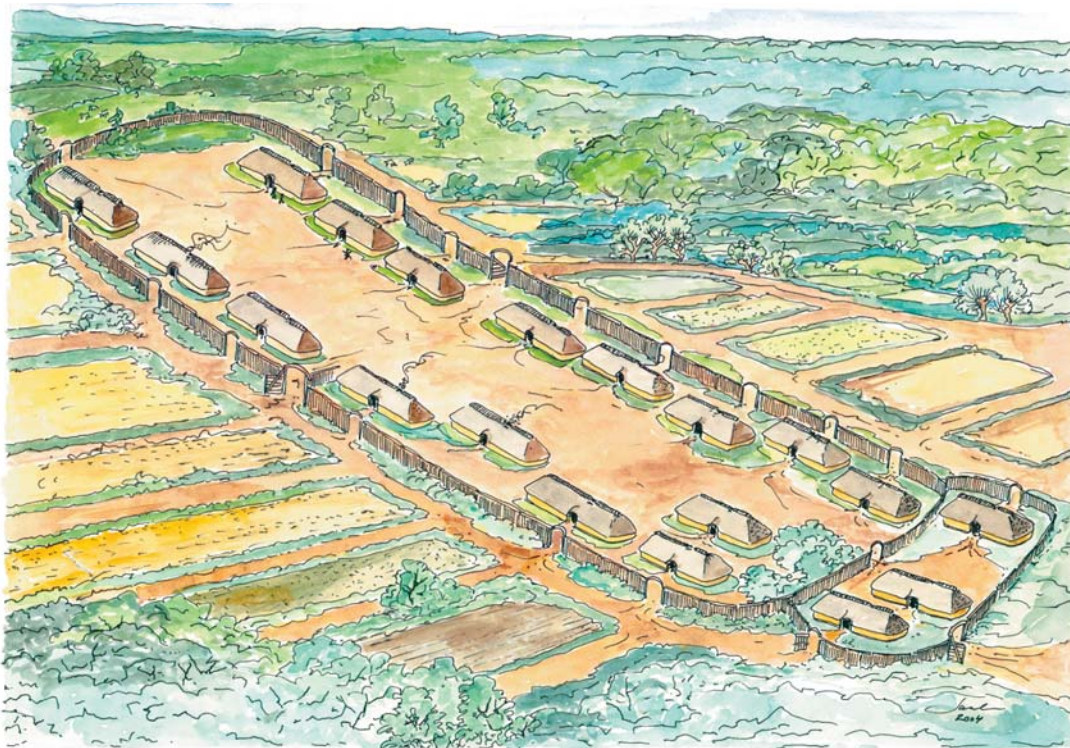
Kortet er trykt med tilladelse fra Kort- og Matrikelstyrelsen DHF/ A 403785.

vigtigste nye lokaliteter. De ligger som perler på en snor og repræsenterer et næsten sammenhængende bebyggelses-historisk forløb fra midten af bondestenalderen (3000 før Kristus) til ældre middelalder (1200 efter Kristus).

Resultaterne fra disse udgravninger har museet hidtil primært formidlet gennem artikler, foredrag og mindre tema-udstillinger. Der har også været flere bidrag i tidligere Museumsaviser og i årsskriftet Mark og Montre. Museet har gravet i forbindelse med flere forskellige anlægsarbejder. Det startede med de omfattende udgravninger forud for motorvejsbyggeriet, ved forlægningen af Grindstedvej, bygning af OK-tanken og

den tilhørende parkeringsplads ved motorvejsafkørslen. Senere fulgte udgravninger ved nedlæggelse af Esbjerg kommunes råvandsledning og bygning af det tilhørende pumpehus nord for motorvejen.

Syd for åen har museet kunnet følge en landskabelig sammenhæng, hvor skiftende bebyggelser i oldtiden og tidlig middelalder har ligget på og tæt ved det lokale vandskel, hvor der tilsyneladende også har været en vigtig vej. Den bliver i historisk tid til kirkestien. I dette landskab har vi nu gravet adskillige gange - og fundene er overraskende velbevarede. Vi har gravet i forbindelse med byggemodningen af den ny sportshal,

Rekonstruktion af den ene fase af den indbegnede jernalderlandsby i Nørre Holsted fra Yngre Førromersk jernalder. Indbegningen har været godt 200m lang og 45-50m bred. Hvorvidt alle 19 gårde har stået samtidig er ikke sikkert. Landsbyen blev næsten totaludgravet i forbindelse med motorvejsudgravningen, og de nordlige gårde og det tilstødende begn blev afdækket, da der blev nedlagt drikkevandsledning. Tegning Sv. Aage Knudsen

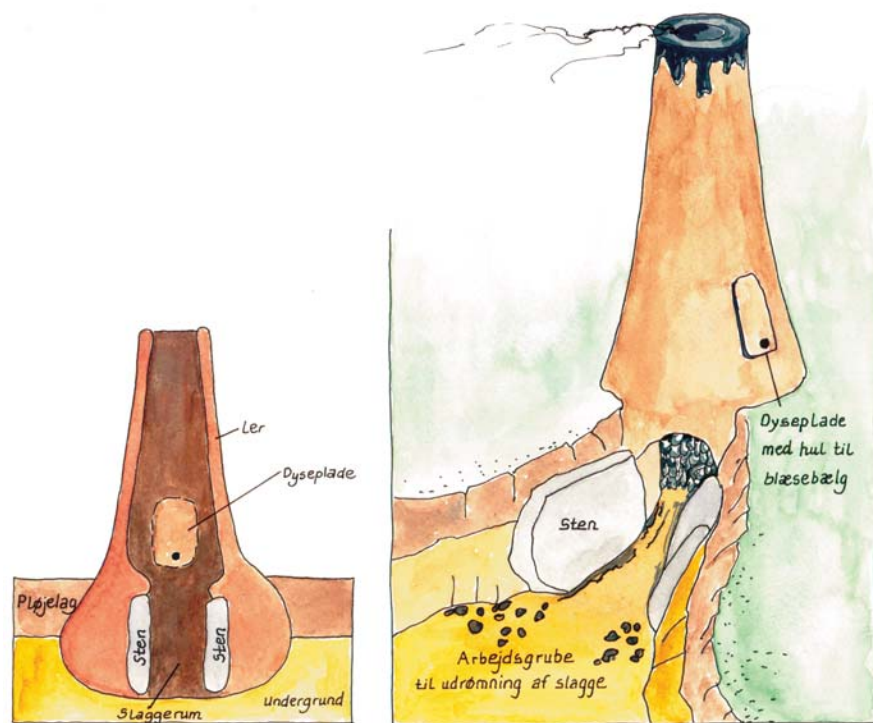
før anlæggelsen af heliporten vest for rådhuset, ved byggemodningen til Tumlehøj børnehave, i forbindelse med etableringen af det nye rensningsanlæg. Endelig har museet gentagne gange gravet i det nye udstykningsområde, som vi kalder Holsted Overmark. Det vil næsten ingen ende tage og nogle vil måske undre sig over den store fundtæthed. Men det skyldes utvivlsomt, at vi hele tiden bevæger os tæt på det lokale vandskel, som det fremgår af kortudsnittet. Bebyggelsessporene er både væsentlige og velbevarede, og vi får efterhånden et nuanceret billede af en kontinuerlig bebyggelse fra i hvert fald Kristi fødsel til tidlig middelalder.

Udstillingen vil lægge vægt på at fremhæve det særprægede og de væsentlig-

ste resultater. Vi vender ikke hvert eneste stolpehul og hver eneste affaldsgrube, men vil koncentrere formidlingen omkring de mest betydningsfulde fund. Nu skal vi ikke afsløre alle herlighederne på forhånd, men nogle er jo allerede delvis kendt. Det gælder f.eks. Danmarks ældste fund med brug af vævevægte og også den meget velbevarede ovn til jernudvinding fundet ved børnehaven Tumlehøj.

Vi glæder os med andre ord til at præsentere de flotte fund og dokumentationen af Holsteds oldtidshistorie. Udstillingen er berammet til at åbne onsdag den 19. maj kl. 14.00 og vil kunne ses året ud.

Svend Aage Knudsen

Rekonstruktion af højovn til udvinding af jern. Den nederste del af ovnen med slaggegrube blev fundet ved museets udgravning ved børnehaven Tumlehøj i 2002. Denne del af ovnen blev optaget som præparat med bistand for Konserveringscentret i Ølgod. Det er nu et af landets bedste bevarede jernudvindingsovne fra århundrederne omkring vor tidsregnings begyndelse. Tegning Sv. Aage Knudsen efter Jørgen Andersen

De lokalhistoriske arkiver i Holsted, Brørup og Vejen kommuner

Lokalarkiv for Holsted Kommune

Vestergade 17, 6670 Holsted.

Tlf. 75 39 20 10

Leder: Klaus Hansen.

Åbningstid:

onsdag 14-18 eller efter aftale.

tirsdag 19-21 (1/10-31/3).

Aastrup sognearkiv

Borgergade 121, 6752 Glejbjerg.

Tlf. 75 19 85 69

Leder: Olga Pedersen.

Åbningstid:

1. og 3. torsdag hver måned 15-19
eller efter aftale.

Hovborg lokalhistoriske arkiv

Hovborg Skole, Lindevej 1-5, 6682 Hovborg.

Tlf. 75 39 62 29

Arkivleder: Henry Pedersen.

Åbningstid:

tirsdag 15-17.

Historisk arkiv for Brørup og omegn

Brørup Bibliotek, Stadionvej 6, 6650 Brørup.

Tlf. 75 38 16 70

Formand: Peter Christensen

Åbningstid:

torsdag 15-17 eller efter aftale.

www.broerup-lokalhistorie.dk

Lokalhistorisk arkiv Vejen Kommune

Østergade 2, 6600 Vejen.

Tlf. 79 96 52 75

Leder: Linda Klitmøller.

Åbningstid:

tirsdag 10-16 og onsdag 10-17.

Arrangementer, skoler og grupper - efter aftale.

Sognearkivet i Bække

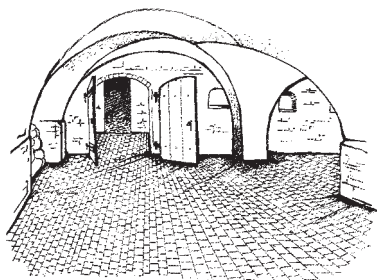
Bække Skole, Skolegade 3, 6622 Bække.

Tlf. 75 38 97 06

Kontaktperson: Søren Frederiksen.

Åbningstid:

tirsdage 19-20. (lukket 1/5-1/9)

Restaurant Herregårdskælderen

Åbningstider: onsdag-lørdag fra kl. 18.00

For frokost og selskaber venligst forudbestilling på:

Tlf. 75 38 38 45

Information: www.herregaardskaelderen.dk

Hanne Mikkelsen og Dennis Sørensen